

УДК 39:334.712](477.86-11)(091)

Ярослав ТАРАС

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-7241-9466>

ПРОМИСЛИ І РЕМЕСЛА НА ПОКУТТІ

Розглядаються промисли і ремесла, починаючи з трипілля, у княжі часи — при фільварках, замках, під час польської та австрійської колонізації Галичини, в підрадянській Україні. Наводяться чинники, які вплинули на розвиток промислів і ремесел на Покутті: природні, розвиток землеробства, тваринництва, колонізаційна політика Польщі, Австрії щодо українського селянства, етнографічні та господарсько-промислові виставки, професійні цехи. З'ясовано, що промисли і ремесла мали виражений національний поділ. Встановлено, що допоміжні ремесла, які спочатку існували як дрібні ручні виробництва, поєднані з сільським господарством, за сприятливих умов переходять у ранг професійного товарного ремесла, стають основним способом добування засобів до життя. За певних умов професійні і спеціалізовані ремесла і промисли повертаються в ряд домашніх виробничих занять, можуть знову повернутися до професійних або існувати паралельно.

Ключові слова: Покуття, Городенківщина, Коломийщина, Товмаччина, Снятинщина, промисли, ремесла.

© Я. ТАРАС, 2018

Археологічні знахідки свідчать, що Покуття входило в трипільський ареал, тут існували промисли та ремесла: гончарство, ткацтво, деревообробництво, виготовляли човни, сани, гарби на двох і чотирьох колесах [2, с. 59].

Кременярські майстри відомі на Покутті з кам'яної (неолітичної) доби. Вони виробляли з кремнію сокири, серпи, ножі, пилики, наконечники списів і стріл. В майстерні в Стриганцях (повіт Товмач, тепер Тисьменицький район. — Я. Т.) знайдена «велика кількість дрібних крем'яних відпадків та недокінченого зняряддя» [30, с. 15].

«В Буківні (повіт Товмач, тепер Тлумецький район. — Я. Т.), на високо положеному полі «Під зарубом» [...] знайдено уламки глиняного посуду кулястих форм, прикрашеного ритим лінійним орнаментом, що є прикметний для пізно-неолітичної кераміки Судетських країв, Шлеську і Польщі» [29, с. 16].

Деревообробництво в Подністров'ї відоме з III—IV ст. Про це свідчать деревообробні майстерні в селах Лука-Врублівецька, Сокіл, Кобиля, Бовшів II, розкопані археологами [11, с. 371].

Потужний розвиток деревообробництва, зокрема теслярства, відбувається у X—XIV ст., в час, коли зароджуються міста, адміністративні, ремісничі, торговельні та оборонні центри. Це підтверджують археологічні знахідки — вироби, інструменти [50, с. VI].

Розквіт деревообробництва на території Покуття демонструє сакральне дерев'яне будівництво — спорудження в XII ст. дерев'яної ротонди в с. Олешків Городенківського району, яка вважається найдосконалішим творінням теслярської майстерності до сьогодення [42; 43].

Будівництво княжого періоду підтверджує перехід не лише деревообробництва, а й ряду колишніх домашніх виробничих занять у ранг професійних спеціалізованих ремесел. Торговельний шлях, який проходив по Дністру, Пруту в Болгарію і Візантію, сприяв зростанню міст: Коломия, Снятин, Тисмениця, Тлумач, Городенка. Наявність ремесел і промислів на Покутті фіксується також початком XIV ст., коли почався процес відбудови зруйнованих ворожими ордами міст і сіл.

При побудові та ремонті будинків, фільварків, церков, господарських споруд, млинів широко використовувалася праця теслярів, мулярів, столярів, слюсарів.

Розвитку деревообробництва сприяла необхідність зміцнення обороноздатності середньовічних

міст, зокрема Тлумача, Снятиня, Городенки та Коломиї. «Снятинські ремісники мушили безкоштовно виконувати «столярську», «теслярську», «возовницьку» та інші роботи при спорудженні міських фортифікацій» [48, с. 75].

«У Снятинському замку працювало багато зброярів, лучників, які виготовляли луки, і пушкарів, що направляли гармати та інші види вогнепальної зброї» [17, с. 75].

З княжих часів на Покутті виготовляли полотна та сукна. Мливальник у с. Княже відомий з 1471 року. Він був при водяному млині, де сукно «валено» на вальниках або фолюшах [47, с. 127].

«Вже XIV ст. мали свої цехи: пекарі, кравці, кушнірі, шевці, боднарі, римарі, ковалі, столярі, ткачі, а також коневоди, воловоди, люлешники, табашники, шельники, мильники, селяни, городяни, міщани, крамарі, шинкарі, гуральники, воскобійники, пивовари» [6, с. 220].

У той час на Покутті функціонують також воскобійні. «Віск на продаж виробляла воскобійня, вже відома в XIV столітті в Снятині» [6, с. 37]. Для забезпечення виробничих воскобійних та господарських потреб були ремісники, які виготовляли котли, казани з міді та бляхи.

У XV—XVI ст. гончарний посуд виготовляють у Коломиї, Снятині.

Кушнірський промисел належить до найстаріших на Покутті, «бо вже в другій половині XV століття відомий у Снятині». Спочатку в кушнірський цех входили «гарбарі, шевці, що виробляли тільки взуття, сидельники, що виробляли сідла, уздярі, що виробляли тільки кінську упряж, поясники, рукавичники, шапкарі тощо. Пізніше вони поділилися на окремі цехи і стали кожен з них самостійними ремеслами» [6, с. 91].

Виготовлення виробів зі шкіри (одягу, взуття, упряжі) зосереджувалось в Коломиї, Снятині, Городенці, Тлумачі [40, с. 57].

В другій половині XV століття Снятин славився збутом своїх власних виробів, з яких найбільш відомі — кравецькі та шевські [6, с. 88].

У Коломиї кравецький цех належав до найдавніших. У люстрації 1565—1566 рр. згадується 7 кравців, у 1616 р. — 10 представників цієї професії. Шевський цех у 1565—1566 рр. нараховував 12 майстрів. У 1564 р. в Коломиї засновано цех

об'єднаного ремесла — слюсарів, римарів, ковалів, сідлярів, до якого входило 13 ремісників [53].

Великого поширення набув на Покутті мукомельний промисел. У Снятинському старостві за податковим реєстром 1589 року нараховувалося 16 млінів [16, с. 35].

Доброго розвитку почало набувати ремесло після отримання магдебурзького права містами і містечками Коломия (1405), Городенка (1440), Снятин, Тлумач та Кути (1448). В більшості міст і містечок почали виникати невеликі цехи, кузні, майстерні. «У самому Товмачі [...] на ті часи було понад десяток (цехів, кузень, майстерень. — Я. Т.), по кілька у Жукові, Нижневі, Обертині, Палагичах та Олеші. Найбільше — ковалів, лимарів та столярів, які мали певні привілеї від місцевої влади» [10, с. 131—132].

У містах зосереджується цехове виробництво із чітко прописаними статутом і правилами. У цей період проходить поділ ремесла на чоловіче та жіноче [40, с. 57]. Чоловіки виготовляють з деревини знаряддя праці, транспортні та тяглові засоби пересування, вироби з лози, рогози, соломи, довбаний посуд, жінки займаються ткацтвом, вишиванням, виготовленням сорочок, головних уборів, поясів.

Наприкінці XVI ст. у Снятині були ремісники 15 професій: мулярі, кравці, ткачі, мельники, кушнірі, воскобійники, пивовари, гуральники, слюсарі, столярі, стельмахи та ін. [19, с. 51]. «Згідно з люстрацією 1565—1566 рр., у Коломиї існували 10 ремісничих спеціальностей, за якими працювали разом 207 ремісників. В наступні, 1616—1627 рр. тут було 100 ремісників» [53].

До XVI ст. найчисельнішу групу ремісників становили ткачі. Ткацтво з іншими видами ремесла сприяло одержанню міських статутів Коломиї, Снятину.

Міські ремісники у XIII—XVII ст. реалізовували свої вироби самотужки. «Вони намагалися працювати за гарантованими замовленнями, через що цехові статути старанно регламентували чисельність майстрів і кількість замовлень від можливості збуту. Партачі могли реалізовувати свої вироби лише на ярмарках» [12, с. 85].

Ремесло мало також місце при фільварках, його основи були закладені в боярських та панських дворах [8, с. 72]. Воно існувало як у місті, так і на селі. На розвиток промислів та ремесел впливало місце-

ве геосередовище, з якого покутянин дістає все необхідне для свого існування. Розвиваються ті ремісничі галузі, що, «по-перше, мали місцеву сировинну базу і, по-друге, продукція яких була необхідна для життєдіяльності населення у певних природно-кліматичних умовах України» [8, с. 72].

Степовий характер ландшафту (сс. Белелуя, Ганьківці, Грушка, Задубрівці, Корнів, Красноставці, Лука, Олеша, Підвисоке, Росохач, Русів, Стецева, Хотимир та інші), де були чорноземи, на яких вирощували жито і пшеницю, овес і ячмінь, кукурудзу й соняшник, буряки, моркву й гарбузи, а також технічні культури: тютюн, льон і коноплі (коловатниці), вимагав для життєдіяльності малий сільсько-господарський реманент: плуги і борони, лопати і сапи, серпи і коси, граблі й ціпи, приладдя для віяння зерна, жорна, решета та сита для просіювання муки, мірку; для збереження врожаю: кошики, скрині, ведра, бочки тощо.

Горбистий рельєф, покритий лісами біля підніжжя Карпат (сс. Джурів, Іллінці, Ключів, Княже, Рудники, Трійці, Тростянець та інші), вимагав мати спеціалізовані знаряддя обробки дерева, засоби пересування, утримання тваринництва та зберігання продуктів харчування, сприяв розвитку столярства, бондарства, стельмаства, ковальства та лісохімічних промислів: солеваріння, вуглярства, виготовлення поташу, дьогтю, смолярства.

Мащені, глиняні хати спричинилися до виникнення ремесла побутового призначення — щіткарства. «Це ремесло існує й досі, а щіткарі з с. Пищачого продають свої вироби на ярмарках різних міст Івано-Франківщини» [34, с. 16].

В цей час деревообробництво, яке займалося виготовленням возів, саней, плугів та інших сільськогосподарських знарядь праці, переплітається з ковальством. Бондарство зосереджується в Коломиї.

1545 р. гончарними центрами на Покутті стають Коломия (12 гончарів), Снятин (2 гончарі). Згідно з відомостями Торгівельної палати у Львові в роках 1868—1870 в повіті Снятинському було 8 гончарів, які виробляли продукцію на 470 золотих ринських.

Харчовими промислами займалися пекарі, крупчатники, мельники, медовари, пивовари, крохмальними, різники, олійники, пасічники. Пасічний промисел на Покутті давній. На старостинській пасіці у Белелуї нараховувалося 80 вуликів [16, с. 35].

Найбільшим ремісничим цехом, який існував вже на поч. XVI ст., був пекарський. У 1564 р. у Коломиї було 150 пекарів, тоді як у Белзі — 34, Холмі — 52, Львові — 53, Кам'янці — 63 [53].

На розвиток промислів і ремесел у першій половині XVII ст. впливало розташування Покуття на кордоні з Молдовою. Снятин у XVII ст. став великим прикордонним містом і стратегічним центром, звідки польська шляхта вирушала в походи на Молдову. В ньому проводилось п'ять ярмарків на рік, кожен тривав два тижні, на ньому були присутні купці зі сусідніх країн [12, с. 84]. Брали участь в цих ярмарках жителі сусідніх сіл [38, с. 11]. Щорічні прикордонні ярмарки між Польщею та Молдовою відбувалися згідно з договором від 22 січня 1741 р. між цими державами.

Переправи через ріки Дністер, Прут, Рибниця, обслуговували перевізники та бродники. Вони в XII—XVII ст. займалися обслуговуванням купецьких переправ, волоків, бродів та місцевого населення, перевозили на човнах, чайках або поромах людей.

Вплинули на розвиток промислів і ремесел на Покутті поселення євреїв, вірмен, німців. У другій половині 1600-х років Покуття почали заселяти євреї, вони осідали в містечках і містах, пізніше в селах. Основним їх промислом була торгівля, деякі займалися кравецтвом, шевством. В кінці XIX ст. не було села, «де вони не шинкували і де б не жили цілими родинами» [22, с. 313].

Поселення вірмен на початку 1700-х років на Покутті спершу в Снятині, пізніше і Городенці також позначились на розвитку промислів і ремесел. Більшість з них були ремісниками, які займалися виготовленням виробів із шкіри й сап'яну. Вони також опанували на Покутті гарбарство, виготовлення мила.

Євреї та вірмени монополізували торгівлю. В їх руках була зосереджена торгівля волами, які продавали на ярмарках в Журавному, Войнилові, Білшівцях [22, с. 307]. Основним заняттям циган було ковальство.

У середині XVIII ст. ремесло на Покутті було розвинуте. Згідно з інвентарем 1752 року у Снятині «розвивалось вісімнадцять ремесел: бляхарство, бондарство, візництво, гончарство, золотарство, ковальство, кравецтво, кушнірство, людвісарство, млинарство, пекарство, склярництво, слюсарство, столярство, теслярство, ткацтво, чинбарство і шевство» [37, с. 57].

На види ремесел, які мали місце в Снятині в середині XVIII ст., вказують прізвища мешканців: Мішан Бляхар, Шимко Боднар, Ясько Гончар, Лейба Золотник, Штефан Коваль, Андрій Конвісар, Лейба Кравець, Сандул Кравець, Берко Кушнір, Мошко Різник, Мендель Різник, Сава Мельник, Абрамко Пекар, Якубко Столяр, Іван Слюсар, Іван Тесля, Гаврило Ткач, Лейзор Шкляр, Якоб Швець тощо» [37, с. 57].

Згідно з інвентарем 1753 року в Чернелиці було 12 шевців, 3 кушніри, 4 ковалі, 8 мельників, 30 ткачів [15, с. 232].

Після приєднання в 1772 р. Галичини до Австрії «колишня столиця Покуття (Коломия. — Я. Т.) стала невеликим ремісничо-торговельним містечком, з гончарським і деревообробним промислом, малими крамницями, з шевсько-римарськими кустарними майстернями, ковальськими кузнями, колодійними робітнями та 13-ма гуральнями» [28, с. 19]. Головними предметами торгівлі тоді були сіль, тютюн та промислове дерево.

Поява німців-ремісників на Покутті пов'язана з указом польського короля Станіслава Августа Понятовського 1772 р. Фактично німці стали переселятися в міста і містечка в часи господарювання Австрії в Галичині. В селах Покуття вони поселяються на запрошення паничів-дідичів, які хотіли мати кваліфікованих ремісників: ковалів, стельмахів, столярів.

В селі Топорівцях поселилися кілька німецьких сімей. Їх поселення в 1835 р. було пов'язано з тим, що «пан-дідич Теофіл Комар хотів мати в селі ремісників: ковалів, стельмахів, столярів» [27, с. 60].

Сприяло розвитку ремісництва те, що ремісники панщину не відробляли, займалися власним ремеслом. Ремісник в с. Тишківцях «панщину не робив, займався ремеслом, з них обов'язково 12 днів на рік в панському маєтку. Платили чиншу 12 золотих ринських річно» [23, с. 44].

Важливе значення для розвитку ремісництва мав новий цеховий регламент. Найбільше привілеїв від місцевої влади мали ковалі, лимарі та столярі в містах і містечках Коломия, Снятин, Городенка, Палагичі, Олеша, Товмач (Тлумач). Окрему групу ремісників становили столярі, трачі, дігтярі, ріпники і гонтарі. Гонтарі не входили до жодного з цехів. До дрібних ремісників на Покутті входили: пекарі, кошикарі, ливарники, дротарі.

Про існування ремесел в багатьох селах Покуття свідчать прізвища. У Йосифінській метриці 1789—1810 років у покутських селах зафіксовані прізвища: Коваль, Боднар, Гончар, Колісник, Колодій, Кравець, Кушнір, Мельник, Мидляр, Стельмах, Столяр, Слюсар, Ткач, Шкляр, Швець. У Снятині «до знаних ткачів належав Трач» [6, с. 183]. У новозаснованому селі Топорівці у 1564 р. згідно з професією були надані прізвища: Олійник, Чоботар, у Олієво-Королівка (1692) — Ткач, у Котиківці — Токарник, Ткач [36, с. 38—39].

Поява цих прізвищ пов'язана з патентом (указом) австрійського цісаря Йосифа II 1790 р., згідно з чим всі галицькі жителі мали мати прізвища. Тим родинам, які їх не мали, прізвища присвоювали австрійські урядники за професіями, які вони виконували. В селі Тишківці ми маємо прізвища: Мельник, Ткач, Боднар [23, с. 22].

Про це також свідчать назви сіл і вулиць. Село Валява одержало назву від того, що в ньому валяли шерсть [47, с. 289]. У XVII ст. ковалі засновують село Ковалівка [51, с. 673]. У селі Вікняни є вулиці Ткачева і Ковалева, на них жили і працювали ткачі, ковалі [2, с. 24—25].

Здібність покутян до промислів та ремесел відмічали священники. Отець церкви святого Миколая в с. Залуччя в 1825 р. писав: «парафіяни села надзвичайно здібні до всякого ремесла, несхитні в досягненні мети» [31, с. 154]. «Бондар зі села Залуччя Яцько сокирою зробить все в чому була потреба» [31, с. 46].

Згідно з інвентарною книгою в с. Залуччя бондарями були Василь і Яцько, теслею — Антін, ковалем — Михайло, мулярі — Грицько та Іван, мельник — Степан, швець — Софрон [31, с. 41]. Ці ремісники були майстрами «для двірської вигоди», вони не лише обслуговували шляхетні селянські двори, а й продавали свої вироби на ринках поза межами села.

Були села, в яких ремісництво було не розвинуте, в них були лише життєво необхідні майстри. В кінці XIX — на поч. XX ст. в с. Росохач ремісників, крім коваля, столяра й доморослих шевців, не було [26, с. 716].

Сільські шевці забезпечували взуттям населення: виготовляли постолі, черевики, чоботи; ковалі виготовляли знаряддя праці для землеробства (лопати, сапи, серпи, коси, плуги, борони) та деревообробних

промислів (сокири, долота); столярі — вікна, двері, хатні меблі. Шевці зосереджувались в містах, містечка, селах біля міст, де завжди була можливість отримати замовлення на роботу.

Мало місце на Покутті килимарство. В с. Завалля воно «не досягнуло такої популярності в своїй продукції, як килимарство гуцульське» [5, с. 78]. Причиною було те, що «ринок збуту [...] захопило гуцульське килимарство і завалівське не могло вдержати конкуренції. [...] Завалівські килими своєю якістю не уступали гуцульським, але не мали таких добрих організаторів збуту, як мав їх Косів» [6, с. 35].

На Покутті існували миловарні. На Снятинщині було п'ять миловарень, які в роках 1860—1870 випродукували 56 центнерів мила, вартості 1030 золотих ринських» [6, с. 104]. Миловарство уже в кінці XIX ст. вироджується, поновлюється під час і після Першої світової війни, коли люди почали робити домашнє мило. Поступово воно щезає у зв'язку з фабричним виробництвом.

Мосяжництво мало місце на півдні Снятинщини. Мосяжники виготовляли посуд з жовтої міді, пізніше почали спеціалізуватися в інкрустованих виробках: топірцях, касетках та шкіряних поясах.

Дрібними ремісниками на Покутті були дротарі. Вони дротували розбиті гончарні вироби: макітри, горшки, гладуни, дно дерев'яних сит та решет.

Особливе місце займали лимарі (римарі), які робили кінську упряж: поводи ремінні, ліди (віжки), видельця, хомути, плюшорки, шлеї, капестри тощо. У Снятині був відомий римар Мітровіч. Молотільники замовляли в лимарів до ціпа вуголів із м'якої сильної шкіри. Деякі римарі спеціалізувалися тільки на виготовлення сидел для коней. Їх називали сидельниками. Римарників, що виготовляли кінську упряж, ще називали шорниками [6, с. 153].

Були на Покутті також ремісники-поворозники (мотузник, мотузяр), які виготовляли всяке мотуззя, посторонки до хомутів, шлеї, що зв'язували кінську упряж з орчиками при возі. В м. Снятин їх було кілька, вони виробляли різні воловоди, шнури, посторонки.

Існував на Покутті різницький цех, до якого належали м'ясники, які купували худобу і різали її в різні. «У 1565 р. у Коломиї було 8 різницьких яток, де забивали худобу. В 1627 р. працювало також 8 різників» [53]. У 1469-му та в 1565-му роках в Снятині було

шість різників [6, с. 156]. Людей, що мали відношення до різні, називали різниками, торговців м'ясом — м'ясниками, м'ясарами. У Снятині було дві «різничі». У першій худобу різали під доглядом звіролікаря (ветеринара), в другій «різали м'ясо з худоби для кошерного вжитку, якого споживачами були тільки жиди», її забивали при догляді рабіна або його довіреного представника. Євреї в містах і містечках Покуття також мали «курчі різні, в яких дотримувалися жидівського способу різання курей» [6, с. 157—158].

М'ясарами в основному були поляки та євреї. «Відомими на Снятинський повіт були два м'ясари: Баца і Лончинський — поляки, що протекційно побудували собі м'ясарські крамниці коло магістрату в Снятині [6, с. 111].

Майже в кожному селі були ковалі. Без коваля не міг обійтися жоден господар чи господиня. Вони оковували вози, сани, виготовляли сапи, плуги, плужки, борони, різні окуви для хат, стайні, комори, стодоли; підковували коней, натягали обручі на колеса. Розвитку ковальства сприяла деревообробка, яка вимагала найбільшої кількості виробничих інструментів: для столярів, стельмахів, колодців, бондарів.

Серед відомих ковалів у Снятині були Ісидор Симуляк, над потоком, де святили воду на Йордан, Радевич, Конопка, поляк Ляшкевич, німці Нерпас, Гергезаймер, Вебер, Масіерер коло Копа [6, с. 78]. У Снятині діяла ковальська школа.

«Найбільше серед сільського населення знаходимо ковалів, яких ближче до гір називають циганами, бо вважають цей фах циганським. Дійсно цією працею займаються багато циганів» [22, с. 316]. Слюсарство на Покутті відоме з середньовіччя. Слюсаря називали шлюсар або холодний коваль.

Коли ще не було нафтових і газових ламп на Покутті, популярним було ремесло, пов'язане з виробництвом з воску свічок різного роду. Майстер, що виробляв такі свічки, звався свічар або свічник. Свічки виготовляли з воску, парафіну, стеарину або різного лою. «Віск на продаж виробляла воскобійна, вже відома в XIV столітті в Снятині» [6, с. 37]. Спочатку їх виготовляли церковні братства, пізніше цей промисел перебравли в свої руки вірмени і євреї [6, с. 88].

Побутувало на Покутті ремесло жebraка, якого тут називають старцем, а на Поділлі — дідом. Особливе місце займають сліпі жebraки. «Це сліпі, яким

не природа забрала зір, а втратили його самі або з вини батьків, становлять особливу корпорацію і вважають за обов'язок ходити по відпустах і співати побожних пісень» [52, с. 156—245].

Це ремесло будувалося на тому, що батько-сліпець, «бажаючи дитині кращого життя осліплює свого сина, бо в його крові і поколінні змолоду виробилася повага до роду старців» [22, с. 313]. Польський дослідник О. Кольберг особисто знав «на Покутті діда, який осліпив своїх двох синів. Жив він у селі Матіївцях над Прутом недалеко від Коломиї, де віддавна було гніздо сліпців Паньонків» [22, с. 312]. Жебраки ходили із саквами на плечах по селах на празники та відпусти. Багато сліпих лірників збиралося на прощу в Далешеві. Вони спочатку співали побожні пісні, пізніше думи і світські пісні, завершували їх коломийкою. Ремесло жебрака в кінці XIX ст. іде до занепаду. Були на Покутті майстри, які виготовляли струнні інструменти [3, с. 896].

Цілий ряд ремесел сприяв розвитку лісохімічних промислів: колодійство й засоби пересування — поташу для розм'якшення дерев'яних дуг, дьогтю, смоли для змазування деталей колеса, воза, що труться; чинбарство — солі для консервування шкір; золи, вапна, кори дерев, дьогтю — зоління — вапнування й дублення шкіри.

Мали місце на Покутті добувні промисли — руди, каменю, солі, вапнярство, лісові заготовки дерева, лісохімічні — вуглярство, дигтарство й стмолярство, попільництво та поташівництво. На Покутті були і є чималі поклади солі. «У давнину, за панщини, вертіли там шиби, звані «вікнищами», звідки добували високопроцентову і чисту, як кристал, сировицю. Найбільш продуктивне вікнище було в присілку Бані. Не дивлячись на заборону австрійського уряду селяни Княждвору добували сіль для підсолювання паші для худоби. Бідні селяни в більшості важили сіль і міняли її за хліб на Поділлі.

Необхідно відзначити, що сіль на Покутті варили з непам'ятних часів. Коломия була центром торгівлі солі. Казимир Ягайлончик надав привілей Коломиїщині «вічного складу солі» [32, с. 31]

Вапно віддавна добували і випалювали на Великій скалі в Стриганцях, Олешеві, Глушкові [24, с. 479]. Польський вчений Кольберг у своїй праці «Покуття» зазначив, що гірський промисел є розвинутий у Коломиїському повіті, він представлений добуван-

ням солі, вугілля, нафти, каменю. Вугілля добували в Мишині (Коломиїський р-н), Новоселиці (Снятинський р-н), нафту в Слободі Рунгурській, каміння — у Слобідці Лісній (Коломиїський р-н).

Каменярство мало місце на Товмаччині, Городенщині, воно велося відсталим способом. Камінь добували в селах Городниця, Передівання, Чернелиця та інших. Із добутого каменю виготовляли плити, точила, жорнова для млинів, тесали із каменю надгробні хрести, будували хати, господарські споруди та огорожі.

Відомим на Городенківщині був майстер Крук, який «виливав і тесав з каменю надгробні хрести й різні орнаменти» [3, с. 896].

Значний вплив на розвиток промислів і ремесел в кінці XIX — на початку XX ст. мали етнографічні та господарсько-промислові виставки (Львові 1877, 1905; Станіславові 1879; Коломиї 1880, 1912; Тернополі 1887; Косові 1904; Стрию, 1909).

Згідно з Кольбергом у ярмарках «брали участь ремісники: кушнірі з кожухами, гончарі з мальованими мисками, збанками, горшки звичайного сірого кольору і т. д., шевці, що розвісили свої вироби (чоботи), які в середині напхані соломою, щоб не страшили форми» [22, с. 311].

Покутське бондарство демонструвалося на великій етнографічній виставці в Коломиї 15—30 вересня 1880 р. На ній було представлено зі Снятина: бочки (путні), чверть (гелетка), горнець, балія, бочки на мед, цебрики, шафлики, дійниці, коновочки, клепки та обручі [22, с. 327].

Незважаючи на те, що у XIX — до середини XX ст. покутські селяни одержували бондарські вироби з Гуцульщини в обмін на сільськогосподарську продукцію, на Покутті підтримували розвиток бондарства підприємства, які добували сіль (XVI—XVIII ст.), виготовляли лісохімічну, горілчану продукцію, пивоварна промисловість, ткацький та шкіряний промисел, що потребували великої кількості цебрів, бочок, корит для мокрих технологічних операцій. Цехове бондарство на Покутті існувало з XVIII ст., про це свідчить наданий привілей бондарському цеху у Снятині у 1789 році.

Сприяла деревообробці відкрита в 1894 р. в Коломиї школа деревного промислу, з якої не тільки вийшов знаменитий різьбяр М. Черешньовський, а й одержала освіту низка майстрів [28, с. 21].

Оволодінню народними гончарними традиціями сприяла відкрита у 1876 році школа в Коломиї, крайові ремісничі школи та майстерні: ткацька школа у м. Городенка (1883), крайова школа кошикарства у селах Нижнів Тлумацького р-ну (1889), Джурів Снятинського р-ну (1892), Стриганці Тисменицького р-ну (1897), крайова школа колісництва і ковальства у Тлумачі, гончарська школа у Тисмениці (1903). На підтримку народного ткацтва у Коломиї наприкінці ХІХ ст. засновується об'єднання кустарних промислів, що сприяло вже в 1902 році виготовленню тканин та килимових виробів, а у 1920—1930-х рр. у Коломиї налічувалось понад десяток приватних ткацьких і килимарських майстерень.

Поширеним ремеслом середини ХІХ — поч. ХХ ст. було виробництво меблів, скринь, куфрів-скринь. Відомими центрами виготовлення скринь того часу були села Княждвір, Слобода та Печеніжин біля Коломиї, де працювали талановиті майстри М. Рибчук (1876—1946), А. Дмитерчук (1880—1970), Г. Дмитерчук (1843—1916), К. Жолоб (1823—1911), Ф. Жолоб (1864—1928)» [40, с. 59].

На Покутті на поч. ХХ ст. найпоширенішими були наступні промисли та ремесла: деревообробництво (теслярство, бондарство, стельмаство, колодійство), гончарство, кушнірство, шевство, ткацтво, кравецтво, різникарство, хлібопекарство, металообробка.

Станом на 1938 рік у Галичині ткацтво охоплювало 1650 виробників, 14 повітів, 36 сіл; на другому місці було кошикарство, відповідно — 700 виробників, 6 повітів 18 сіл; третьому — решетництво — 300 виробників, 1 повіт, 1 село; четвертому — килимарство — 300 виробників, 7 повітів, 20 сіл; п'ятому — бондарство — 200 виробників, 2 повіти [35].

Ткацтво було найбільш поширеним на Покутті особливо в селах над Дністром, у підгірській частині «головно серед селянства, що становило 80% всіх працівників» [6, с. 183].

Ткали з льону, конопель і вовни полотно для одягу, вітрил, рушників, обрусів, сукна грубі на сердаки, ліжники та м'якші на обгортки (гобортки) для жінок. «Дрібний ткацький промисел доставляв 5200 ліктів грубого сукна, 105 центнерів прядива з конопель і 1165 центнерів прядива лляного, вартості 12675 золотих ринських. На 62-ох верстатах в Снятинщині

вироблено 27500 ліктів полотна вартості 5500 золотих ринських» [6, с. 183].

В покутському селі майже у кожній хаті були ткацькі верстати, на яких ткали верені (верети) білі з конопляного волокна, краскові з шерстяного волокна (чорно-білі, біло-чорно-червоні, чорно-жовто-зелені тощо); скатерті, обгортки (гобортки); полотно з конопляного волокна на сорочки, рушники; шерстяні полотно для пошиття калошнів — гачів (штганів), сердаків (верхня одежа); хідники (хатні доріжки). Для виготовлення домотканого полотна кожна покутська сім'я висівала 1—3 ари конопель, не менше льону. Прясти починали дівчата з 14—15 років. Кожна з них при допомозі матері повинна була приготувати собі посаг. Ткацтво передавалось з роду в рід, були цілі ткацькі родини [4, с. 23]. Ткачі походили із малоземельних родин. Ткач на замовлення ткав 20 м полотна.

Майстри могли працювати у себе дома, або ходили від села до села і працювали у тих, хто їх замовив. До таких майстрів належали: кушнірі, дротарі (дрітарі), бляхарі, прядильниці, склярі, колодкарі, решітники, а також полатайники — шевці, кошикарі, продавці мазів і дьогтю.

Зимою багато ремесел і промислів завмирало. Не мали роботи «мулярі, теслі, повозники, столярі, поворозники, різники, ковалі, кравці, коминярі» [14, с. 104].

Промисли і ремесла на Покутті мали виражений національний поділ. «Ремесло майже в цілості було опановане жидами. Мало хто з не-жидів працював в такому фаху як кравецтво, кушнірство, бляхарство, олійництво, пекарство, різництво, годинникарство, моднярство, брикарство, фіякерство і т. д. Зате не було жидів ані в кузні, ані при мулярні, ані при будові, ані при товченні каміння» [30, с. 102].

Про поділ промислів і ремесел за національним характером уже у ХVІІІ ст. свідчать прізвища у вище згаданому інвентарі Снятина: Лейба Золотник, Абрамко Пекар, Мендель Різник, Мошко Різник, Лейзор Шкляр, Якоб Швець, Мішан Золотник, Мішан Бляхар, Шимко Боднар, Ясько Гончар, Штефан Коваль, Андрій Конвісар, Сава Мельник, Іван Слюсар, Іван Тесля [37, с. 57].

Про поділ промислів та ремесел за національною ознакою вказав також О. Кольберг. У грабарстві «не дуже мужик покутський присвічується, тим більше, що

зручніших знаходиться в кожному ремеслі жидів — а в грабарстві і миловарстві — вірмен» [22, с. 326].

Годинникарство на Покутті «відоме від давніх часів, а з приходом вірмен, жидів до Снятинщини прибрало широкий розголос» [6, с. 44].

У кравецтві «найбільше було жидів, але і українці мали досить сильні впливи в професійних організаціях кравців» [6, с. 88].

Щіткарством до початку ХХ ст. займалися євреї. «Промислове щіткарство Коломийщини 1914 р. провадило 19 щіткарів-євреїв, які за рік випускали 2000 щіток і пензлів, а 1925 р. — 5 щіткарів-євреїв» [34, с. 15].

Майже у кожному селі були кравці. Були серед них найкращі і найгірші. До найкращих кравців несли матеріали для пошиття святкового та верхнього одягу. Одяг на щодень шили жінки для всіх членів сім'ї з домашнього полотна. Шили вручну конопляними («простими») нитками. З появою фабричного полотна, швейної машинки після першої світової війни, почали шити в кравців. Тоді відбувся поділ — чоловіки переважно йшли шити до кравців, жінки — до кравчинь. Селяни матеріал для пошиття купували в містах в євреїв.

Кравці переважно виконували замовлення своїх односельчан, як і кушнірі, могли шити одяг на замовлення для сусідніх сіл.

Все це спричинилося до того, що 2—3 села, які обслуговувались певними кравцями, мали своєрідну ношу, яка відрізнялася від інших сіл. У міжвоєнний час с. Грушка «кравецтвом займався Богдан Мороз і Михайло Гуменюк (Гуменючин)» [39, с. 905—906].

Кушнірством займалися головно міщани-вірмени, що проживали по містах і містечках: Кути, Городенка, Снятин, Тисмениця, Лисець та інших, місцеві селяни-руські займалися лише виправкою баранячих шкір [22, с. 313, 331].

У 1858—1870-х роках 29 кушнірів на Снятинщині виробляло 300 кожухів на три тисячі золотих ринських. Починаючи з кінця ХІХ ст., поступово збільшується кількість кушнірів української національності. Це було пов'язано з тим, що майже у кожному селянському господарстві було 8—20 овець, вичинка шкір яких йшла на пошиття кожухів, які були зимовою верхньою одежею. Кушнірів у селах було небагато. Це ремесло в багатьох селах було родинним. У селі Серафінці було дві родини кушнірів:

Петрина (Іван, Дмитро, Іван), Онуцьких (Дмитро, Василь, Михайло, Марія) [4, с. 27]. В Снятині у 1930-х роках були відомі кушнірі Дмитро Радомський, Олекса Москалик, Дмитро Керницький, в Кулачківцях — Дмитро Куравський, в Микулинцях — родина Курилюків. «Селяни... приносили робити для себе кожухи до снятинських кожухарів. Майже всі вони були українцями» [6, с. 91]. Кушнірі виготовляли на замовлення кожухи не лише своїх односельчан, але й сусідніх сіл. Деякі кушнірі жили у своїх замовників в час виготовлення одягу. Таке обслуговування спричинило виникнення певних районів верхнього одягу, який творила певна група кушнірів, яких знали господарі цих сіл і запрошували.

В Городенківському районі зафіксовано багато таких осередків. Переважно в них входило 2—3 села: 1. Вербівці, Сороки, Торговиця; 2. Вікно, Тишків; 3. Чернятин, Глушків.

За дослідженнями О. Клодницького, на Товмаччині «такі ремесла як стельмаство, колодійство, ковальство та частково шевство провадили наші люди, а столярі, шклярі, бляхарі, кравці — то здебільшого були жиди» [21, с. 874].

«Українці в Снятині, завжди, за всіх окупантів мали вплив у професійних організаціях шевських, бо українських шевців було багато» [6, с. 222].

За українцями закріпилися лише певні види ремесел і промислів: ковальство, бондарство, стельмаство, колодійство, теслярство, прядильництво, ткацтво, кошикарство, які були життєво необхідні для існування хліборобського покутського села.

Цьому були причини. Вперше на них та значення домашнього промислу для розвитку українського села вказав посол Барвінський в Австрійському парламенті. У своїй промові 8 лютого 1893 року про бюджет народних шкіл він відзначив, що «увзгляднене фахового і відповідного до звання підготовлення в наших школах народних і побільшене шкіл фахових, причинило би ся без сумніву дуже до поновленого оживлення упавшого домашнього промислу, а через те до поправлення господарства нашого селянина і міщанина» [45, с. 71].

Основною причиною, які вплинули на розподіл ремісничо-торгівельних відносин на Покутті, була польська колонізація Галичини протягом багатьох століть.

Після закріплення поляків у двірських маєтках «вони одночасно стали добиратися і до міст і захо-

плювати ремесло і купецтво. З розвитком вільних професій стали поляки опановувати й цю ділянку. Це їм не важко приходило, бо до цього вони мали добрі фінанси та свої інституції» [25, с. 77]. У привілейованому стані були єврейські ремісники, вони могли творити свої цехи окремо від існуючих, що дозволяло їм швидко опановувати дохідні промисли і ремесла.

Стримувало розвиток ремесел також політика Польщі, яка була направлена на те, щоб українські селяни займалися виключно хліборобством. «Внаслідок знецінення польського золотого, ремісництво зубожіло, попало в залежність капіталу, яким розпоряджало жидівське населення і ще також було однією з причин, що ремісництво менше цікавилось вже релігійним і культурним життям громади» [46, с. 925].

Не сприяло поширенню ремесел трирічне навчання на своєму хлібі на ремісника. Селяни не спішили на цей термін віддавати синів до майстрів на науку їх ремесла. Підґрунтям цієї ситуації був світогляд селян, які хотіли мати користь з ремесла як у хліборобстві з роботи на протязі року. Цьому також не сприяли цехові майстри, які були заінтересовані, щоб було менше самостійних майстрів, бо вони зменшували число замовників на роботу.

Навчання на майстра було довгим і нелегким. Про це свідчать приповідки «Вже моє ремесло бур'яном заросло» або «Було ремесло, та хмелем поросло», «У ремісника золота рука, та кальний рот» [6, с. 153].

«Не малу роль у стримуванні поширенню ремесел мала трудність придбання начиння (інструменту. — Я. Т.), яке було не легко виготовити самому, а купити в містах у які селяни не ходили та не було за що його купити» [1].

Існуюча на Покутті система «виміну продуктів», яка відбувалася восени або зимою, коли до покутських сіл приїжджали гуцули зі своїми виробами (діжками, бочками, коновками, ложками, сіллю, дьогтем) та вимінювали їх за збіжжя (пшеницю, жито), кукурудзу, не сприяла розвитку і розповсюдженню певних видів ремесел та промислів.

Гуцульські бондарні виробы, постачання з горів будівельного дерева, будівництво гуцульськими теслями церков і хат поступово зменшує потребу на Покутті власних бондарів і теслів та призводить до занепаду таких ремесел як ложкарство, решетництво.

Політика Польщі у міжвоєнній щодо українського населення «довела до катастрофічного безробіт-

тя, що призвело до появи малого домашнього промисла, що не мав великого й полатного збуту» [7, с. 648]. Ремісники виробляли необхідні вироби на замовлення односельчан, лише деякі з них робили ще на продаж.

Села, які були бідні на поле, займалися майстеркою, будували, шили постолы, виробляли різні матеріали на одяг, наймалися на різні роботи до великих землевласників. Літом їхали «на зажен», «в поле».

В даній ситуації також «люди організовували собі власний верстат, займалися всякими професіями: ковальством, колодійством, кошикарством, столярством, ткацтвом, а навіть виробляли леццата» [7, с. 663].

На Покутті були села, де промисли і ремесла давали можливість заробити на прожиття. В с. Кулачківці у міжвоєнній «були ремісники — столярі, ковалі, ткачі, шевці та кушніри, що мали змогу заробити на прожиток» [33, с. 696—697]. В с. Люча також були свої «ремісники — ткачі, ковалі, кравці, кушніри, шевці та інші, які заробляли на прожиток» [41, с. 703].

Ремесла були сталим засобом виживання в с. Княздівір, де «самовистачальних господарств було може 50%, решта більшою мірою мусіли заробляти як хто міг: фірманкою (вивіз дерева з лісів), жнивами на Поділлі та всяким ремеслом, як столярство, ткацтво, колодійство, теслярство, ковальство, різання дерева й дошки, різьбярство, виріб леццат, вишивка і т. п.» [7, с. 647].

До Першої світової війни господарі зі с. Печеніжин займалися «звозженням опалового та будівельного дерева з лісів» [9, с. 532].

У Чернелиці у міжвоєнній період, поряд з десятками ремісників єврейської та польської національності, «українцями було три ковалі, 2 стельмахи, 3 теслі, 4 шевці й один кравець» [44, с. 470].

У першій половині ХХ ст. йде збільшення ремісників-українців і відпадає потреба звертатися до євреїв чи поляків. «Це була вже своєрідна перемога селянства в оволодінні ремеслами». В селі Серафінці в цей час були ремісники таких спеціальностей: теслі, ткачі, стельмахи, ковалі, столярі, мулярі, кравці, шевці, кушніри, пошивальники, бляхарі, пічники, поворозники, бондарі, чинбарі, таніцери, масарі, ветеринари, пасічники, олійники, криничними, польові [4, с. 22—34].

В 1920—1939 рр. в с. Вікняни було 38 ремісників: ткачів — 4, кравців — 7, шевців — 6, теслярів-

будівельників — 4, столярів — 5, ковалів — 6, гончарів — 5, кушнірів — 1 [2, с. 156].

Були також в селі Вербіж українські ремісники «шевці, кушнірі, один кравець [...] стельмахи, боднарі, кошикарі й музиканти» [13, с. 590].

В с. Кийданці був коваль, три шевці, три кравці, два столяри [18, с. 644].

В 1930-х роках на Покутті були ремісники таких спеціальностей: бляхарі, ковалі, каменярі, грабарі, стельмахи, колісники, колодязники, покрівельники, столярі, будівельники, теслярі, кравці, шевці, ткачі.

У кінці XIX — до середини XX ст. з'явилися нові прізвиська від роду діяльності людей. Серед них Бляхар (перекриває хати бляхою), Бринзар (тримає оведь і робить бринзу), Дек (служить дяком у церкві).

Важливою спеціальністю першої половини XX ст., яка відійшла в минуле, був фах пошивальника. Пошивальники пошивали (покривали) сільські хати, стайні, стодоли, комори житніми околотами, очере-том, за допомогою спеціальних верстаків (скриньок) виготовляли сніпки різної форми для покриття. Після Другої світової війни відпала потреба у пошивальниках, бо дахи будівель вкривали бляхою, черепицею, пізніше шифером. Воно втрачається назавжди. До Другої світової війни в с. Ясенів Пільний пошивальниками були Яворський М., Шкварок С., Гаврилюк М. [20, с. 157].

На зміну пошивальникам прийшли бляхарі. Бляхарство серед українців має місце в кінці XIX ст. — на поч. XX ст. Українців-бляхарів була невелика кількість, бляхарського ремесла вчилися у євреїв. Вони також виготовляли відра, ванни, бритванки для печення.

Активно освоювали ремесло бляхаря українці в кінці XIX — на поч. XX ст., коли почали будувати муровані церкви та міняли гонтові дахи та верхи на дерев'яних церквах на металеві: ц. св. Михайла, Велика Кам'янка (1911 р.); ц. Успіння Пр. Богородиці, Чернятин (1905 р.); ц. Собору Пр. Богородиці, Залуччя (1900 р.), ц. св. Івана Хрестителя, Копачинці (1910 р.).

Бляхарство мало місце в 1950—1960 рр., інтенсивно почало розвиватися в кінці 1980—1990-х роках, коли багато верхів мурованих та дерев'яних церков покривали бляхою (ц. св. Дмитра, Кропивище, 1984 р.; ц. Перенесення Мощів св. Миколи, Богородичин, 1980-ті рр.; ц. Вознесення Господнього, Со-

роки, 1982 р.; ц. Різдва Пр. Богородиці, Городниця, 1980-ті рр.; ц. Перенесення Мощів св. Миколи, Чортовець, 1980 р.; ц. Введення в храм Пр. Богородиці, Марківка, 1984 р., ц. св. Дмитра, Ковалівка, 1990 р.; ц. Різдва Пр. Богородиці, Гвіздець, поч. 1990 рр., ц. св. Параскеви, Микшин, 1990-ті рр.).

Починаючи з 1980-х років покривають стіни над опасанням і піддашшям чистою бляхою або бляхою з карбованим орнаментом (ц. Пр. Трійці, Турка, поч. 1990-х рр., ц. св. Параскеви, Угорники, поч. 1990-х рр., ц. св. Михайла, Вербівці, 1990-ті рр.). У 2010-х роках міняють бляху на верхах і дахах на булатну (блискучу) (ц. Перенесення Мощів св. Миколи, Чортовець, 2010-ті роки, ц. Різдва Христового, Гвіздець, 2014 р.).

Непоширеним ремеслом на Покутті було чинбарство. Чинбар виготовляв кінську упряж (нашильники, кантарі, шлеї, півшорки) на спеціальному верстаті.

До початку Другої світової війни в селах були майстри, які шили із шерстяної повсті, яка виготовлялася із чорної овечої шерсті сардаки (верхній теплий одяг для осені та весни). Їх називали таницерами або вальцівники. Це ремесло після Другої світової війни перестає існувати.

Ремесло криничника спочатку не було поширене, бо люди брали воду з дзюркалів (джерел), рік. Спочатку вони копали криниці для кількох господарів, пізніше копали коло хати кожному господареві. В с. Серафинці після Другої світової війни було п'ять криничників: Березовський Г., Кабан М., Яшан І., Чижевський С., Матійчин І. [4, с. 32].

Кожне село за Австрії та Польщі мало доморобні олійні. Олійництво — давнє ремесло, бо олія було головною омашть для селянських страв. Необхідно зауважити, що свинячий жир на Покутті до Другої світової війни майже не вживали в харчуванні. Сьогодні це ремесло є рідкісним.

Особливістю міжвоєнної на Покутті було те, що ремісничим фахом селяни Покуття займалися після сезонних польових робіт у власному господарстві, виготовляли необхідні вироби на замовлення селян і лише деякі з них робили ще й на продаж поза межі власного села.

На Покутті ще до середини XX ст. були села, які мали погану комунікацію з центрами. Віддаленість від дороги, природна ізоляція сіл на протязі довшо-

го часу застала мешканців цих сіл вирішувати свої життєві потреби власними силами та засобами. «Самобутній спосіб життя задержався в Сокирчині довшо як деінде в околицях. [...] Люди самі виробляли майже все потрібне до щоденного вжитку, здебільшого різні матеріали для одягу, прибори для рільництва, хатню посуду і т. д.» [49, с. 534].

Відроджувалися ремесла на Покутті під час війни і після неї, коли не вироблялося багато предметів господарського і побутового призначення. Після Першої світової війни занепад цехових урядів сприяв тому, що за ремісничу роботу і зокрема обробку дерева взялося багато самостійних ремісників. У цей час відроджувалися давні техніки, на основі яких виготовляли потрібні людям вироби: жорна, кресала, зільниці тощо.

У Першу світову війну «деякі багаті господарі повернулися до того примітивного виробу мила, бо транспорт був перерваний, крамниці не відкривали своїх дверей, а прати білизну треба було. І робили домашнє мило» [6, с. 104].

Необхідно відзначити, що до Другої світової війни залишається ще поділ на цехи, ремісничі об'єднання. Зберігається кушнірський та шевський, розпадається бондарський та гончарський цехи [46, с. 925].

У новіших часах з'являються нові промисли: мосяжництво і токарство. Мосяжників було небагато, переважно в селах на півдні Снятинщини, вони спеціалізувалися на інкрустації топирців, шкіряних поясів, касеток.

Після Другої світової війни в с. Ясенів Пільний були ремісники таких спеціальностей: ковалі, ткачі, кравці, килимарниці, шевці, кушнірі, столярі, теслярі, мулярі, токарі, бляхарі [20, с. 156—157]. При колгоспах організуються столярні та стельмашні майстерні. У 1950—1960-ті роки ці майстерні виготовляють вози, сани, колеса.

Негативно вплинуло на розвиток ремесел фабричне і заводське виробництво.

В радянський час ремісничим професіям навчалися в промислово-технічних училищах, які готували робітників для фабрик і заводів.

З розвитком фабричного і заводського виробництва зникають такі промисли і ремесла як поворозництво, щіткарство, виробництво свічок, дротарство.

В роки незалежності відродилося стельмаство з причини того, що не було чим обробляти землю та возити сільськогосподарську продукцію.

Ремісництво на Покутті відоме з трипільської культури, мало потужний розвиток у княжі часи, коли зароджувались міста, адміністративні, ремісничі, торгівельні та оборонні центри, розвивалося при фільварках, дворах, в селах за вимогами потреб землеробства, тваринництва, будівництва, харчування, побутового обслуговування.

На Покутті існували всі види відомих промислів і ремесел. Одні промисли і ремесла були більш розвинуті, інші — менш розвинуті.

На розвиток промислів і ремесел на Покутті впливали природні умови та ресурси, географічне розташування, шляхи сполучення, колонізація, економічний стан, магдебурзьке право, розташування Покуття на кордоні з Молдовою, ярмарки, поселення євреїв, вірменів, німців.

Землеробство і тваринництво диктували розвиток промислів і ремесел, які мали забезпечити землеробським знаряддям, транспортом, виробами для зберігання сільськогосподарської продукції (теслярство, бондарство, стельмаство, ковальство); ринок, ярмарки та торгові шляхи сприяли розвитку стельмаства, ковальства, колодійства, грабарства.

Колонізація та економічний стан покутського села призвів до поділу промислів і ремесел на Покутті за національною ознакою. Євреї окупували такі види ремесел: кравецтво, кушнірство, бляхарство, шклярство, олійництво, пекарство, візництво, годинникарство, щіткарство, виробництво мила і свічок. Вірмени — шевство, вироби із шкіри й сап'яни, виготовлення свічок.

Пріоритетними для українців на Покутті серед багатьох промислів і ремесел були ткацтво, бондарство, стельмаство, ковальство та гончарство, які буди життєво необхідні для ведення сільського господарства та тваринництва. Ткацтво існувало у двох формах — як професійне, так і домашнє, яке мало забезпечити власні потреби.

Бондарство на Покутті було ремісничим відгуком на зростаючий попит на хліборобську продукцію. Воно забезпечувало хліборобську та тваринницьку продукцію виробами для зберігання сільськогосподарських продуктів, молока і молочних продуктів, доїння корів та овець, збивання масла. Бондарство на Покутті також існувало у двох формах: як професійне товарне, яким займалися цехи, бондарські майстри при підприємствах по виготовленню смо-

ли, поташу, солі, нафтопродуктів, та як домашнє до-поміжнє ремесло.

У добу найбільшого свого розквіту ремісники твoрили окрему, досить замкнуту групу міщанського стану, характеристичну своїм побутом і громадським значенням, з особливими правами і обов'язками, ви-значеними цехом.

Допоміжні (підсобні) ремесла, колишні домашні виробничі заняття на Покутті спочатку існували як дрібні ручні виробництва, поєднані з сільським господарством, за сприятливих умов переходять у ранг професійного і спеціалізованого товарного ремесла, стають основним способом добування засобів до життя. Професійні і спеціалізовані ремесла існують поряд з аналогічними домашніми виробничими заняттями того ж типу.

На певних етапах розвитку суспільно-економічних відношень професійні ремесла і промисли повертаються в ряд домашніх виробничих занять, за певних умов можуть знову повернутися до професійних, або існують паралельно. Ця циклічність в історії Покуття мала місце неодноразово.

У XIX — на поч. XX ст. домашні виробничі заняття ще зберігали ознаки патріархального господарства, ремісники не поривали зі сільським господарством, тому на їхніх заняттях ремеслом позначилася сезонність, ремісничим фахом вони займалися після сезону польових робіт у власному господарстві.

У селян, які працювали на землі, підсобними домашніми виробничими заняттями були шевство, кушнірство, теслярство, ткацтво, бондарство. Після сезонних польових робіт у власному господарстві виготовляли необхідні вироби на замовлення селян, лише деякі з них робили ще й на продаж.

- Архів Інституту народознавства НАН України. — Ф. 1. — Оп. 2. — Спр. 239.
- Андрусяк С. Вікняни: з правіків до сьогодні / С. Андрусяк, Д. Білий, М. Двоєк та ін. — Львів : Українські технології, 2007. — 451 с. : іл.
- Атаманюк Й. Братишів / Йосиф Атаманюк // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 895—896.
- Бабій В. Серафимці (Ямгорів): Етнографічні статті, спогади, всячина / В. Бабій, М. Мулярчик, В. Мулярчик. — Івано-Франківськ, 2001. — 180 с.
- Бажанський М. Краса Снятинщини. Гаслова енциклопедія / Михайло Бажанський. — Дітройт, 1982. — 274 с.
- Бажанський М. Творчий динамізм патріотизму моїх земляків. Гаслова енциклопедія / Михайло Бажанський. — Дітройт, 1983. — 256 с.
- Бакай О. Село Княздів / Осип Бакай // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філядельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломийян, 1988. — С. 645—660.
- Балушок В.Г. Ремесла і промисли / В.Г. Балушок // Історія української культури XIII — першої половини XVII століть. — Київ : Наукова думка, 2001. — С. 71—77.
- Бровчук С.Г. Колись повітове містечко Печеніжин / С.Г. Бровчук // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філядельфія ; Коломия: Видання Комітету Коломийян, 1988. — С. 527—553.
- Буджак М. Північні ворота Покуття / Михайло Буджак // Ямгорів. Літературно-краєзнавчий і мистецький альманах. — 2008. — Ч. 15. — С. 128—133.
- Войнаровський В. Промисли та ремесла населення півдня Східної Європи / Віктор Войнаровський. — Львів, 2014. — 438 с.
- Войтович Л.В. Торгівля і торгівельні шляхи / Л.В. Войтович // Українська культура XII — першої половини XVII століть. — Київ : Наукова думка, 2001. — С. 81—93.
- Гаркач М. Село Вербіж / Марія Гаркач // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філядельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломийян, 1988. — С. 589—592.
- Гевко Д. Городенщина в моїй юнацькій пам'яті / Денис Гевко // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. — С. 104—121.
- Гоцинський А. Повинності мешканців Чернелиці в другій половині XVIII століття / Артур Гоцинський // Ямгорів. Літературно-краєзнавчий і мистецький альманах. — 2015. — Ч. 26. — С. 228—234.
- Грабовецький Б. Вірмени на Прикарпатті. З історії етнічних груп Галичини / Б. Грабовецький, В. Грабовецький. — Івано-Франківськ ; Торонто, 2000. — 134 с.
- Грабовецький В. Нариси історії Прикарпаття. Друга половина XVII ст. / В. Грабовецький. — Івано-Франківськ, 1993. — Т. III. — 167 с.
- І. Іл. Село Кийданці / І. Іл. // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філядельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломийян, 1988. — С. 643—644.
- Історія міст і сіл України. Івано-Франківська область. — Київ, 1971. — 639 с.
- Історія села Ясенів Пільний. З розповідей жителів села та архівних матеріалів. — Івано-Франківськ : Місто-НВ, 2010. — 170 с.
- Клодницький О. Товмаччина. Територія, населення, природні ресурси і господарство / Осип Клодниць-

- кий // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 870—875.
22. *Кольберг О.* Покуття. Етнографічний опис. — Т. I. — Краків, 1882 // Наукові записки. — Івано-Франківськ : Лілея-НВ, 2006. — Вип. 9—10. — С. 306—333. — (Переклад з польської Тетяни Буженко).
 23. *Купчинський Б.* Історія Тишківців (в датах, подіях і фактах) / Богдан Купчинський. — Коломия : Вік, 1994. — 256 с.
 24. *Макогон І.* Глушків / Іван Макогон // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. — С. 478—481.
 25. *Марунчак М.* Колонізаційні процеси в Городенщині / Михайло Марунчак // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. — С. 70—87.
 26. *Мидловський Л.В.* Село над річкою Чорнявою — Росохач / Лев В. Мидловський // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломиян, 1988. — С. 716—723.
 27. *Мохорук Д.* Село моє Топорівці / Дмитро Мохорук. — Снятин : Прут Принт, 2005. — Кн. 1. — 208 с. : іл.
 28. *Нінювський В.* Коломия — столичне місто Покуття. Історичний нарис / Василь Нінювський // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломиян, 1988. — С. 15—28.
 29. *Пастернак Я.* Станиславівщина у сивій давнині / Ярослав Пастернак // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 13—31.
 30. *Роїк Ю.* Дещо про Городенщину / Юрій Роїк // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. — С. 95—104.
 31. *Романюк Я.* Залуччя над Черемошем / Ярослав Романюк, Любомир Романюк. — Снятин : Прут Принт, 2012. — 23 с.
 32. *Рубінгер Л.* Дещо про столицю Покуття / Лев Рубінгер // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломиян, 1988. — С. 29—36.
 33. *С. К. Б. Р.* Село Кулачківці / С. К. Б. Р // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломиян, 1988. — С. 696—699.
 34. *Савчук М.* Щіткарство / Микола Савчук // Енциклопедія Коломийщини. — Коломия : Вік, 2002. — Зшиток 14. — 64 с.
 35. *Сільський господар.* — Львів, 1938.
 36. *Сіреджук П.* З історії заселення Городенківщини / Петро Сіреджук // Ямгорів. Літературно-краєзнавчий і мистецький альманах. — Івано-Франківськ, 1994—1995. — Ч. 7—8. — С. 36—51.
 37. *Сіреджук П.* Інвентар Снятина та його околиць 1752 року / Петро Сіреджук // Снятин. — 2013. — № 6. — С. 54—75.
 38. *Ступарик Б.* Село за дібровою. Історико-культурний нарис про Задубрівці / Богдан Ступарик, Василь Гладій, Михайло Гладій. — Снятин : Прут Принт, 1999. — 76 с.
 39. *Тимчук М.* Грушка / М. Тимчук // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 899—907.
 40. *Ткачук Я.* Мистецтво Покуття / Ярослав Ткачук // Історико-етнографічне та мистецьке життя Покуття: минуле і сьогодення. — Коломия : Вік, 2013. — С. 56—70.
 41. *Токарчик Ф.* Село Люча / Федір Токарчик, Микола Федорак // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломиян, 1988. — С. 700—706.
 42. *Томенчук Б.П.* Дослідження дерев'яної ротонди на давньоруському городищі в Олешкові на Пруті / Б.П. Томенчук // Записки НТШ. Праці історико-філософської секції. — Львів, 1993. — Т. ССХХV. — С. 87—96 + 27 іл.
 43. *Томенчук Б.* Дослідження дерев'яної ротонди в с. Олешкові на Пруті / Богдан Томенчук // Снятин. — 2005. — № 4. — С. 54—66.
 44. *Трачук К.* Містечко моє Чернелиця // Клим Трачук // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. — С. 469—474.
 45. *Учитель.* — 1893. — Ч. 5.
 46. *Фіголь С.* Ще про Тисменицю і сільце Погоню / о. Степан Фіголь // Альманах Станиславівської землі. Збірник матеріалів до історії Станиславова і Станиславівщини. — Нью-Йорк ; Торонто ; Мюнхен, 1975. — С. 924—926.
 47. *Харитон В.* Населені пункти Снятинщини: Історичне минуле, культурні традиції, персоналії / В. Харитон. — Снятин : Прут Принт, 2012. — 304 с.
 48. *Харитон В.* Снятин над Прутом / Василь Харитон, Михайло Тимофійчук. — Снятин : Прут Принт, 2003. — 224 с. + 36 вкл.
 49. *Цюрак М.* Сокирчин / М. Цюрак // Городенщина. Історично-мемуарний збірник. — Нью-Йорк ; Торонто ; Вінніпег, 1978. — С. 533—537.
 50. *Шевченко Є.* Народна деревообробка в Україні / Є. Шевченко. — Київ, 1997. — 304 с.
 51. *Ясінський Н.* Село Ковалівка / Н. Ясінський // Коломия і Коломийщина: Збірник споминів і статей про недавнє минуле. — Філадельфія ; Коломия : Видання Комітету Коломиян, 1988. — С. 673—674.
 52. *Wójcicki K.W.* Stare gawędy i obrazy / Kazimierz Władysław Wójcicki. — Warszawa : Nakładem G. Sennewalda Księgarca, 1840. — Т. II. — 324 с.

53. Забуті та невідомі метрики Коломиї 30—60-х рр. XVIII ст. <http://kolomyia.org/histpub/historypub13.htm>.

REFERENCES

- Arkhiv Instytutu narodoznavstva NAN Ukrainy*. F. 1. Op. 2. Spr. 239.
- Andrusiak, S., Bilyj D., Dvoiak M. (2007). *Vikniany: z pravikiv do s'ohodennia*. L'viv: Ukrains'ki tekhnolohii [in Ukrainian].
- Atamaniuk, J. (1975). Bratysliv. In *Al'manakh Stanyslavivs'koi zemli* (pp. 895—896). N'iu-Jork; Toronto; Miunkhen [in Ukrainian].
- Babij, V., Muliarchyk, M., & Muliarchyk, V. (2001). *Serafyntsi (Yamhoriv): Etnohrafichni statti, spohady, vsiachyna*. Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
- Bazhans'kyj, M. (1982). *Krasa Sniatynschyny. Haslova entsyklopediia*. Ditroit [in Ukrainian].
- Bazhans'kyj, M. (1983). *Tvorchij dynamizm patriotyzmu moikh zemliakiv. Haslova entsyklopediia*. Ditroit [in Ukrainian].
- Bakaj, O. (1988) Selo Kniazhdvir. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 645—660). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Balushok, V.H. (2001). Remesla i promysly. In *Istoriia ukrains'koi kul'tury XIII — pershoi polovyny XVII stolit'* (pp. 71—77). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Brovchuk, S.H. (1988). Kolys' povitove mistechko Pechenizhyn. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 527—553). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Budzhak, M. (2008). Pivnichni vorota Pokuttia. *Yamhoriv. Literaturno-kraieznachyj i mystets'kyj al'manakh*, 15, 128—133 [in Ukrainian].
- Vojnarovs'kyj, V. (2014). *Promysly ta remesla naseleння pivdnia Shkhidnoi Yevropy*. L'viv [in Ukrainian].
- Vojtovych, L.V. (2001). Torhivlia i torhivel'ni shliakhy. In *Ukrains'ka kul'tura XII — pershoi polovyny XVII stolit'* (pp. 81—93). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Harkach, M. (1988). Selo Verbizh. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 589—592). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Hevko, D. (1978). Horodenschna v moij iunats'kij pam'iaty. In *Horodenschna. Istorychno-memuarnyj zbirnyk* (pp. 104—121). N'iu-Jork; Toronto; Vinnipeh [in Ukrainian].
- Hoschyns'kyj, A. (2015). Povynnosti meshkantsiv Chernelytsi v druhij polovyni XVIII stolittia. *Yamhoriv. Literaturno-kraieznachyj i mystets'kyj al'manakh*, 26, 228—234 [in Ukrainian].
- Hrabovets'kyj, B., & Hrabovets'kyj, V. (2000). *Virmeny na Prykarpattii. Z istorii etnichnykh hrup Halychyny*. Ivano-Frankivs'k; Toronto [in Ukrainian].
- Hrabovets'kyj, V. (1993). *Narysy istorii Prykarpattia. Druha polovyna XVII st.* (Vol. III). Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
- I. Il. (1988). Selo Kyjdantsi. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 643—64). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Istoriia mist i sil Ukrainy. Ivano-Frankivs'ka oblast'*. (1971). Kyiv [in Ukrainian].
- Istoriia sela Yaseniv Pil'nyj. Z rozpovidej zhyteliv sela ta arkhivnykh materialiv*. (2010). Ivano-Frankivs'k: Misto-NV [in Ukrainian].
- Klodnyts'kyj, O. (1975). Tovmachchyna. Terytoriia, naseleńnia, pryrodni resursy i hospodarstvo. In *Al'manakh Stanyslavivs'koi zemli* (pp. 870—875). N'iu-Jork; Toronto; Miunkhen [in Ukrainian].
- Kol'berh, O. (2006). Pokuttia. Etnohrafichnyj opys. *Naukovi zapysky*. Ivano-Frankivs'k: Lileia-NV. Issue. 9—10, 306—333 [in Ukrainian].
- Kupchyns'kyj, B. (1994). *Istoriia Tyshkivtsiv (v datakh, podiakh i faktakh)*. Kolomyia: Vik [in Ukrainian].
- Makohon, I. (1978). Hlushkiv. In *Horodenschna. Istorychno-memuarnyj zbirnyk* (pp. 478—481). N'iu-Jork; Toronto; Vinnipeh [in Ukrainian].
- Marunchak, M. (1978). Kolonizatsijni protsesy v Horodenschni. In *Horodenschna. Istorychno-memuarnyj zbirnyk* (pp. 70—87). N'iu-Jork; Toronto; Vinnipeh [in Ukrainian].
- Mydlovs'kyj, L.V. (1988). Selo nad richkoiu Chornivoiu — Rosokhach. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 716—723). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Mokhoruk, D. (2005). *Selo moie Toporivtsi* (Vol. 1). Sniatyn: Prut Prynt [in Ukrainian].
- Nin'ovs'kyj, V. (1988). Kolomyia — stolychne misto Pokuttia. Istorychnyj narys. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 15—28). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Pasternak, Ya. (1975). Stanyslavivschyna u syvij davnyini. In *Al'manakh Stanyslavivs'koi zemli* (pp. 13—31). N'iu-Jork; Toronto; Miunkhen [in Ukrainian].
- Roik, Yu. (1978). Descho pro Horodenschnu. In *Horodenschna. Istorychno-memuarnyj zbirnyk* (pp. 95—104). N'iu-Jork; Toronto; Vinnipeh [in Ukrainian].
- Romaniuk, Ya., & Romaniuk, L. (2012). *Zaluchchia nad Cheremoshem*. Sniatyn: Prut Prynt [in Ukrainian].
- Rubinher, L. (1988). Descho pro stolytsiu Pokuttia. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 29—36). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- S. K. B. R. (1988). Selo Kulachkivtsi. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 696—699). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].

- Savchuk, M. (2002). Schitkarstvo. In *Entsyklopediia Kolomyjschyny* (Zshytok 14). Kolomyia: Vik [in Ukrainian].
- Sil's'kyj hospodar. (1938). L'viv [in Ukrainian].
- Siredzhuk, P. (1994—1995). Z istorii zaselennia Horodenkivschyny. *Yamhoriv. Literaturno-kraieznavchij i mystets'kyj al'manakh*, 7—8, 36—51. Ivano-Frankivs'k [in Ukrainian].
- Siredzhuk, P. (2013). Inventar Sniatyna ta joho okolyts' 1752 roku. *Sniatyn*. 6, 54—75 [in Ukrainian].
- Stuparyk, B., Hladij, V., & Hladij, M. (1999). *Selo za dibrovoiu. Istoryko-kul'turnyj narys pro Zadubrivtsi*. Sniatyn: Prut Prynt [in Ukrainian].
- Tymchuk, M. (1975). Hrushka. In *Al'manakh Stanyslavivs'koi zemli* (pp. 899—907). N'iu-Jork; Toronto; Miunkhen [in Ukrainian].
- Tkachuk, Ya. (2013). Mystetstvo Pokuttia. In *Istoryko-etnohrafichne ta mystets'ke zhyttia Pokuttia: mynule i s'ohodennia* (pp. 56—70). Kolomyia: Vik [in Ukrainian].
- Tokarchyk, F., & Fedorak, M. (1988). Selo Liucha. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 700—706). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Tomenchuk, B.P. (1993). Doslidzhennia derev'ianoi rotondy na davn'orus'komu horodyschi v Oleshkovi na Pruti. In *Zapysky NTSh. Pratsi istoryko-filosofskoi sekti* (Vol. CCXXV, pp. 87—96). L'viv [in Ukrainian].
- Tomenchuk, B. (2005). Doslidzhennia derev'ianoi rotondy v s. Oleshkovi na Pruti. *Sniatyn*. 4, 54—66 [in Ukrainian].
- Trachuk, K. (1978). Mistechko moie Chernelytsia. In *Horodenschna Istorychno-memuarnyj zbirnyk* (pp. 469—474). N'iu-Jork; Toronto; Vinnipeh [in Ukrainian].
- Uchytel'*. (1893), 5 [in Ukrainian].
- Figol', S. (1975). Sche pro Tysmenytsiu i sil'tse Pohoniui. In *Al'manakh Stanyslavivs'koi zemli* (pp. 924—926). N'iu-Jork; Toronto; Miunkhen [in Ukrainian].
- Kharyton, V. (2012). *Naseleni punkty Sniatynschyny: Istorychne mynule, kul'turni tradytsii, personalii*. Sniatyn: Prut Prynt [in Ukrainian].
- Kharyton, V., & Tymofijchuk, M. (2003). *Sniatyn nad Prutom*. Sniatyn: Prut Prynt [in Ukrainian].
- Tsiurak, M. (1978). Sokyrchyn. In *Horodenschna. Istorychno-memuarnyj zbirnyk* (pp. 533—537). N'iu-Jork; Toronto; Vinnipeh [in Ukrainian].
- Shevchenko, Ye. (1997). *Narodna derevoobrobka v Ukraini*. Kyiv [in Ukrainian].
- Yasins'kyj, N. (1988). Selo Kovalivka. In *Kolomyia i Kolomyjschyna: Zbirnyk spomyniv i statej pro nedavnie mynule* (pp. 673—674). Filiadel'fiia; Kolomyia: Vydannia Komitetu Kolomyian [in Ukrainian].
- Wójcicki, K.W. (1840). *Stare gawędy i obrazy* (Vol. II). Warszawa: Nakładem G. Sennewalda Księgarca.
- Zabuti ta nevidomi metryky Kolomyi 30—60-kh rr. XVIII st.*
Retrieved from: <http://kolomyia.org/histpub/history-pub13.htm>.

Yaroslav Taras

CRAFT AND HANDICRAFT IN POKUTTIA

The crafts and crafts from the Trypillia are considered, in the prince's times — as a part of filvarky, castles, during the Polish and Austrian colonization of Galicia, in the Soviet Ukraine. The factors that influenced the development of crafts and handicrafts in Pokuttia are the following: natural, agricultural development, animal husbandry, colonization policy of Poland, Austria concerning the Ukrainian peasantry, ethnographic and economic-industrial exhibitions, and professional guilds. It was found out that crafts and handicrafts had a pronounced national division. It has been established that auxiliary crafts, which originally existed as small manual production, combined with agriculture, under favorable conditions become a rank of professional commodity crafts, become the main way of obtaining means of life. Under certain conditions, professional and specialized crafts and handicrafts return to a number of home production classes, can again go back to professional or existing in parallel.

Keywords: Pokuttia, Horodenka, Kolomyia, Tovmach, Sniatyn districts, crafts, handicrafts.

Ярослав Тарас

ПРОМЫСЛЫ И РЕМЕСЛА НА ПОКУТЬЕ

Рассматриваются промыслы и ремесла, начиная с триполья, в княжеские времена — при поместьях, замках, во время польской и австрийской колонизации Галиции, в подсоветской Украине. Приводятся факторы, которые повлияли на развитие промыслов и ремесел на Покутье: природные, развитие земледелия, животноводства, колонизационная политика Польши, Австрии по украинскому крестьянству, этнографические и хозяйственно-промышленные выставки, профессиональные цеха. Выяснено, что промыслы и ремесла имели выраженное национальное разделение. Установлено, что вспомогательные ремесла, которые изначально существовали как мелкие ручные производства в сочетании с сельским хозяйством, при благоприятных условиях переходят в ранг профессионального товарного ремесла, становятся основным способом добывания средств к жизни. При определенных условиях профессиональные и специализированные ремесла и промыслы возвращаются в ряд домашних производственных занятий, могут снова вернуться к профессиональным или существовать параллельно.

Ключевые слова: Покутье, Городенковщина, Коломыйщина, Товмачина, Снятинщина, промыслы, ремесла.